

СОЦИАЛНО ИЗМЕРЕНИЕ НА
ЕВАНГЕЛИЗАЦИЯТА

176. Евангелизацията означава Царството небесно да стане част от този свят. Но „всяка частична или непълна дефиниция на евангелизацията, която се опитва да предаде нейната реалност в цялото ѝ богатство, има опасност да доведе до нейното обедняване или дори разрушаване”¹⁴⁰. В тази глава бих искал да споделя своите мисли за социалното измерение на евангелизацията тъкмо защото, ако това измерение отсъства, има опасност същинското и пълноценно значение на мисията по благовестието да бъде накърнено.

**I. ОБЩНОСТНО И СОЦИАЛНО ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА
КЕРИГМАТА**

177. Керигмата съдържа в себе си ясно социално послание – в самото сърце на Евангелието стои животът в общността и грижата за другите. Съдържанието на първото благовестие има директни морални последици, които намират израз в милосърдието.

*Изповедта на вярата и посвещението на
обществото*

178. Да вярваш в Отец, Който обича всички мъже и жени с безкрайна любов, означава да разби-

¹⁴⁰ Павел VI, Постсинодално Апостолическо напътствие *Evangelii Nuntiandi* (8 декември 1975), 17: AAS 68 (1976), 17.

раш, че „по този начин Той ги дарява с безмерно достойнство”¹⁴¹. Да вярваш, че Божият Син е приел човешка плът, означава да вярваш, че всяка човешка личност е издигната до самото сърце на Бог. Вярата, че Исус е пролял Своята кръв за нас, премахва всякакви съмнения в безкрайната любов, която облагородява всяко човешко същество. Изкуплението има социално измерение, защото „Бог в Христос изкупва не само отделната личност, но и съществуващите социални отношения между хората”¹⁴². Вярата в това, че Светият Дух действа във всеки, означава да разбираме, че Той се стреми да навлезе във всяка човешка ситуация и във всички социални отношения: „Може да се каже, че Светият Дух притежава безкрайни творчески способности, които се изливат от Божествения разум, че Той знае как да разреши дори и най-сложните и непреодолими проблеми в делата на хората”¹⁴³. Евангелизацията означава да сътрудничим на тези освободителните сили на Духа. Самата тайна на Троицата ни напомня, че ние сме били сътворени по образа на това Божествено общение и следователно не можем да се реализираме, нито спасим сами. В сърцето на Евангелието виждаме да стои дълбоката връзка между евангелизацията и човешкия напредък, което по необходимост трябва да намери израз и развитие в делото на благовестенето. Приемането на първото благовестие, което

¹⁴¹ Йоан Павел II, Послание до инвалидите, Молитва Ангел Господен, (16 ноември 1980): *Insegnamenti*, 3/2 (1980), 1232.

¹⁴² Папски съвет за справедливост и мир, *Компедиум на социалната доктрина на Църквата*, 52.

¹⁴³ Йоан Павел II, Катехизис (24 април 1991): *Insegnamenti*, 14/1 (1991), 853.

ни приканва да се оставим на Божията любов и да Го обичаме с любовта, която Той сам ни е дарил, предизвиква в живота и действията на личността първия и основополагащ отговор: да желаем, да търсим и да приемаме присърце доброто на другите.

179. Тази нерушима връзка между приемането от нас на посланието за спасение и истинската братска любов може да бъде проследена в няколко текста от Писанието, размисълът върху които ще бъде от полза, за да оценим вярно последиците от тях. Често приемаме това послание за даденост и понякога го повтаряме чисто механично, без да допускаме то да окаже реално въздействие върху нашия живот и нашите общности. Това е много опасно и вредно, защото така се лишаваме от нашето възхищение, вълнение и ревност в стремежа да изживеем братството и справедливостта на Евангелието! Божието слово ни учи, че в нашите братя и сестри се намира постоянното продължение на Въплъщението за всеки един от нас: „истина ви казвам: доколкото сте сторили това на одного от тия Мои най-малки братя, Мене сте го сторили” (Мат. 25:40). Отношението ни към другите има трансцендентно измерение: „с каквато мярка мерите, с такава ще ви се отмери” (Мат. 7:2). Това съответства на милостта, която Бог ни е показал: „бъдете милосърдни, както и вашият Отец е милосърден. Не съдете, и няма да бъдете съдени; не осъждайте, и няма да бъдете осъдени; прощавайте, и простени ще бъдете; давайте, и ще ви се даде... защото, с каквато мярка мерите, с такава ще ви се отмери. (Лук. 6:36-38). Този цитат ни показва абсолютното първенство

на необходимостта „да бъдем открити за нашите братя и сестри”, като една от най-важните заповеди, залегнали в основата на всяка морална норма, и най-ясният знак, чрез който може да бъде различено духовното израстване, постижимо в отговор на напълно свободния Божи дар. Затова и „служението на милосърдието е задължителен елемент от мисията на Църквата и е неделим от нейната същност израз”¹⁴⁴. Понеже по самата си природа Църквата е мисионерска, това неизбежно поражда действено милосърдие към ближния, състрадание, което разбира, подкрепя и поощрява.

Царството и неговото предизвикателство

180. Свещеното Писание показва, че Евангелието не говори само за нашата лична връзка с Бог. Нашият изпълнен с обич отговор на Бог не може да бъде разбиран като акумулация на лични жестове в подкрепа на нуждаещите се хора, един вид „милосърдие *a la carte*”, нито като поредица от действия, насочени единствено към облекчаване на нашата съвест. Евангелието говори за Царството Божие (срв. Лук. 4:43), за Бог, Който ни обича и управлява нашия свят. Доколкото Той управлява вътре в нас, животът на обществото трябва да бъде среда на универсалното братство, справедливостта, мира и достойнството. Следователно както християнската проповед, така и животът на християните имат за своя цел да въздействат върху обществото. Ние търсим Царството

¹⁴⁴ Бенедикт XVI, *Motu Proprio Intima Ecclesiae Natura* (11 ноември 2012): AAS 104 (2012), 996.

Божие: „първом търсете царството на Бога и Неговата правда, и всичко това ще ви се придаде” (Мат. 6:33). Мисията на Исус е да донесе Царството на Своя отец, Той нарежда на учениците да носят богатата вест, че се „приблужи царството небесно” (Мат. 10:7).

181. Царството, което вече съществува и расте в нас, ни кара да бъдем ангажирани на всяко равнище от нашето същество и ни напомня за принципа за истинското развитие, въведен от Павел VI: нашият живот трябва да бъде насочен към „всички хора и към целия човек”¹⁴⁵. Знаем, че евангелизацията не ще бъде пълноценна, ако изпуска от внимание непрестанния взаимен обмен между Евангелието и отделния човек, както на лично, така и на социално равнище¹⁴⁶. Този принцип е универсален и вътрешно присъщ на Евангелието, защото Отец иска всеки мъж и всяка жена да бъдат спасени, а Неговият спасителен план се състои „в нареждане изпълнението на времената, за да съедини всичко небесно и земно под един глава - Христа.” (Еф. 1:10). Нашата задача е: „идете по цял свят и проповядвайте Евангелието на всички твари” (Марк. 16:15), защото „тварите с нетърпение очакват прославянето на синовете Божии” (Рим. 8:19). Тук под „твари” се разбира всеки аспект от живота на човека, следователно и „мисията за възвестяването на богатата вест за Исус е универсална.

¹⁴⁵ Енциклика *Populorum Progressio* (16 март 1967), 14: AAS 59 (1967), 264.

¹⁴⁶ Павел VI, Апостолическо напътствие *Evangelii Nuntiandi* (8 декември 1975), 29: AAS 68 (1976), 25.

Заповедта за милосърдие прониква във всички измерения на битието, във всички хора и народи. Нищо човешко не може да му бъде чуждо¹⁴⁷. Истинската християнска надежда, която търси есхатологичното царство, винаги твори историята.

Църковното учение по социалния въпрос

182. Църковното учение по отношение на тези взаимно свързани въпроси е субект на постоянно развитие, то е отворено за дискусия, но това не означава да избягваме да бъдем конкретни – без задължително да се впускаме в детайли – освен ако не искаме великите социални принципи да останат просто обобщения, които не предизвикват никого. Необходимо е да бъдат изведени практични последици, за да може това учение „да има по-голямо въздействие върху сложните проблеми на настоящето“¹⁴⁸. Църковните пастири, вземайки под внимание напредъка на различните науки, имат право да изложат своето мнение по всичко, което има отношение към живота на хората, защото задачата за евангелизация включва в себе си и изискването за цялостно поощряване и израстване на всяко човешко същество. Вече е невъзможно да се твърди, че религията трябва да бъде ограничена до частната сфера и че тя съществува само за да подготви душите за отвъдното. Знаем, че Бог иска децата Му да бъдат щастливи и на този свят,

¹⁴⁷ Пета Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион, *Документът от Апаресида*, 29 юни 2007, 380.

¹⁴⁸ Папски съвет за справедливост и мир, *Компедиум на социалната доктрина на Църквата*, 9.

макар и те да са призвани към пълнотата във вечността, защото Той ни дава всичко „в изобилие за наслада” (1 Тим. 6:17), за радост на всички. Това означава, че обръщането в християнството изисква вникване особено в тези области и аспекти от живота, които „имат отношение към социалния ред и търсенето на общото благо”¹⁴⁹.

183. Затова и никой не може да иска религията да бъде затворена във вътрешния личен храм, без тя да има никакво влияние върху обществения и национален живот, без да проявява загриженост за състоянието на гражданските институции, без да има правото да излага своето мнение по събитията, които са важни за обществото. Кой би си позволил да заключи в един храм и да заглуши посланието на свети Франциск от Асизи или на блажената Тереза от Калкута? Самите те не биха го приели. Автентичната вяра, която никога не е удобна и индивидуална, винаги съдържа в себе си дълбокия стремеж за преобразяването на света и за предаването на ценности, за да оставим нещо добро на земята след нас в повече, отколкото сме го заварили. Ние обичаме тази прекрасна планета, върху която Бог ни е поставил, както и човешкото семейство, което обитава тази планета, с всички негови трагедии и битки, надежди и стремежи, сили и слабости. Земята е нашият общ дом и всички ние сме братя и сестри. Ако действително „най-важната отговорност на политиката е справедливата подредба на обществото и държавата”, Църк-

¹⁴⁹ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Ecclesia in America* (22 януари 1999), 27: AAS 91 (1999), 762.

вата „не може и не бива да остава встрани от борбата за справедливост“¹⁵⁰. Всички християни, включително техните пастири, са призвани да покажат своята загриженост за изграждането на един по-добър свят. Това е много важно, защото социалното учение на Църквата е преди всичко позитивно – то дава предложения, работи за промяна и в този смисъл постоянно сочи към надеждата, родена от изпълненото с любов сърце на Исус Христос. Същевременно тя обединява „своята собствена посветеност на социалната сфера с постиженията в социалната област на другите църкви и църковни общности, както на доктринално, така и на практическо равнище“¹⁵¹.

184. Тук не е нито времето, нито мястото да се впускам в задълбочено изследване на множеството важни социални въпроси, които въздействат върху днешния свят, на някои от които вече отделих място във втора глава. Това Напътствие не е социален документ, а за размисъла върху всички тези разнообразни въпроси ние разполагаме с *Компедиума за социалната доктрина на Църквата*, чието четене и осмисляне най-искрено препоръчвам. Още повече че нито папата, нито Църквата притежават монопол върху интерпретацията на социалните реалности или върху предложенията за разрешаването на съвременните проблеми. Тук ще повтора важното наблюдение на папа Павел VI: „Пред лицето на толко-

¹⁵⁰ Бенедикт XVI, Енциклика *Deus Caritas Est* (25 декември 2005), 28: AAS 98 (2006), 239-240.

¹⁵¹ Папски съвет за справедливост и мир, *Компедиум на социалната доктрина на Църквата*, 12.

ва разнообразни ситуации за нас е много трудно да изведем единно послание и да предложим решение с универсално приложение. Това нито е нашата амбиция, нито е наша мисия. Задача на християнските общности е да направят обективен анализ на ситуацията, който да бъде подходящ за тяхната собствена страна”¹⁵².

185. В следващите страници ще се концентрирам върху два големи въпроса, които намирам за фундаментални в този исторически период. Ще се спра на тях по-подробно, защото смятам, че те ще определят бъдещето на човечеството. Първият от тези въпроси е включването на бедните в обществото, а вторият – мирът и социалният диалог.

II. ВКЛЮЧВАНЕТО НА БЕДНИТЕ В ОБЩЕСТВОТО

186. Вярата ни в Христос, Който осиромаша заради нас и Който винаги е бил близък до бедните и отритнатите, лежи в основата на нашата загриженост за пълноценното развитие на най-пренебрегваните членове на обществото.

В единство с Христос, ние чуваме молбите

187. Всеки християнин и всяка общност са призвани да бъдат инструмент на Бог за освобождаването и насърчаването на бедните, по начин, позволяващ им да станат пълноценна част от обществото. Това

¹⁵² Апостолическо послание *Octogesima Adveniens* (14 май 1971), 4: AAS 63 (1971), 403.

изисква от нас трезвост и внимание към проблемите на бедните и готовност да им се притечем помощ. Бърз поглед към Свещеното Писание е достатъчен, за да разберем колко силно нашият щедър Отец иска от нас да се вслушаме във виковете на бедните: „видях страданието на Моя народ в Египет и чух вика му от разпоредниците му; Аз зная неволите му и отивам да го избавя от ръцете на египтяни и да го изведа от тая земя ... И тъй, върви...” (Изх. 3:7,8, 19). Виждаме колко загрижен е Той за тях: когато „синовете Израилеви викнаха към Господа, и Господ им издигна за спасител” (Съд. 3:15). Ако ние, които сме Божии, не чуваме бедните, ако ушите ни не са отворени за техните молби, ние се противим на волята на Отца и на неговия план; защото сиромашът „ще викне против тебе пред Господа, и ще падне върху ти (голям) грях” (Вторзак. 15:9). Липсата на солидарност с техните проблеми има пряко отражение върху нашата връзка с Бог: „защото, кога той в тъга на душата си те проклена, Оня, Който го е сътворил, ще чуе молбата му” (Сир. 4:6). Старият въпрос винаги се връща: „Който има световните блага, пък като види брата си в немотия, затвори от него сърцето си, - как пребъдва в такъв Божията любов?” (1 Иоан. 3:17). Нека си припомним също така прямотата, с която апостол Яков говори за виковете на подтисканите. „Ето, заплатата, що сте задържали от работниците, които пожънаха нивите ви, вика, и виковете на жетварите стигнаха до ушите на Господа Саваота” (5:4).

188. Църквата съзнава, че необходимостта от внимание към тези молби се ражда от освободителното

действие на благодатта във всеки един от нас, и по тази причина това не е мисия, ограничена за малцина. „Църквата, водена от благовеситето на милосърдието и от любов към човечеството, чува виковете за справедливост и иска да им отговори с цялото си могъщество.”¹⁵³ В този контекст може да разберем заповедта на Исус към Неговите ученици „дайте им вие да ядат ” (Марк. 6:37) – това означава полагане на усилия за премахването на структурните причини за бедността и за насърчаване на пълноценното развитие на бедните, както и извършването на всекидневните малки актове на солидарност, за да бъдат посрещнати реалните им нужди. Думата „солидарност” е малко изхабена и понякога е разбираана неправилно, но нейният смисъл надхвърля еднократните и спорадични актове на щедрост. Тя предполага изграждането на начин на мислене, концентриран върху общността, с приоритет към живота на всички, пред придобиването на блага от малцина.

189. Солидарността е спонтанна реакция на тези, които смятат, че социалната функция на собствеността и универсалното (всеобщо) предназначение на богатата са реалности, които са по-важни от частната собственост. Частната собственост върху богатата се оправдава с необходимостта от тяхната защита и умножаване, за да могат те по-добре да служат на всеобщото благо; докато солидарността трябва да бъде разглеждана като стремеж да бъде възстановено на бедните това, което им принадлежи. Когато тези

¹⁵³ Конгрегация за доктрината на вярата, Инструкция *Libertatis Nuntius* (6 август 1984), XI, 1: AAS 76 (1984), 903.

убеждения и действия на солидарност бъдат приложени на практика, те откриват пътя и дават възможност и за други структурни преобразования. Промяна на структурите, която не е съпроводена от появата на нови убеждения и отношения, със сигурност рано или късно ще доведе до увреждането, подгискането или неефективното действие на тези структури.

190. Понякога трябва да бъде чут викът на цели народи, на най-бедните народи на земята, защото „мирът се основа не само на уважение към човешките права, но и към правата на народите”¹⁵⁴. За съжаление, дори правата на човека могат да бъдат използвани за оправдание на прекомерната защита на индивидуалните права или на правата на богатите народи. С нужното уважение към автономията и културата на всяка нация ние никога не трябва да забравяме, че планетата принадлежи на цялото човечество и фактът, че някои хора са родени на по-слабо развити места или в такива с по-малко ресурси, не може да бъде оправдание за това те да живеят с по-малко достойнство. Трябва отново да бъде повторено, че „по-богатите трябва да се откажат от някои техни права, за да поставят своите блага по-щедро в служба на другите”¹⁵⁵. За да говорим убедително за нашите собствени права, трябва да разширим гледната си точка и да се вслушаме в просябите на други народи и региони, а не само в тези на собствената ни стра-

¹⁵⁴ Папски съвет за справедливост и мир, *Компедиум на социалната доктрина на Църквата*, 157.

¹⁵⁵ Павел VI, Апостолическо послание *Octogesima Adveniens* (14 май 1971), 23: AAS 63 (1971), 418.

на. Трябва да израснем в солидарността, за да „дадем възможност на всички народи да се превърнат в творци на собствената си съдба“¹⁵⁶, защото „всяка личност е призвана към пълноценна реализация“¹⁵⁷.

191. По всички места и при всички обстоятелства християните, подкрепяни от техните пастири, са призвани да чуят вика на бедните. По красноречив начин това беше изказано от епископите на Бразилия: „Искаме всеки ден да бъдем погълнати от радостите и надеждите, трудностите и проблемите на бразилския народ, особено на хората, които живеят в покрайнините или в провинцията – които са обезземлени, бездомни, които изпитват недостиг на храна и здравеопазване, което накърнява техните права. Ние сме скандализирани от гледката на тяхната бедност, от техните викове и страдания, защото знаем, че храната е достатъчна за всеки, а гладът е резултат от лошо разпределение на богатата и доходите. Проблемът се задълбочава от всеобщата практика на пражосничество“¹⁵⁸.

192. Ние обаче искаме повече дори и от това; мечтите ни отиват по-далеч. Говорим не само за осигуряването на прехрана или на „достойна издръжка“ за всички хора, но и за „всеобщо благосъстояние и

¹⁵⁶ Павел VI, Енциклика *Populorum Progressio* (26 март 1967), 65: AAS 59 (1967), 289.

¹⁵⁷ Пак там, 15: AAS 59 (1967), 265

¹⁵⁸ Епископска конференция на Бразилия, *Exigências evangélicas e éticas de superação da miséria e da fome* (април 2002), Introduction, 2.

просперитет на цялата земя”¹⁵⁹. А това включва също така образование, достъп до здравеопазване, както и преди всичко – заетост, защото чрез свободната, творческа и отдадената на взаимната подкрепа работа човешките същества изразяват пълноценно и достойно своя живот. Справедливото заплащане им осигурява адекватен достъп до всички други блага, създадени за общо благо.

Да бъдем верни на Евангелието, ако не искаме да тичаме напразно

193. Длъжни сме да се вслушваме във виковете на бедните и да се вълнуваме от страданията на другите. Нека се вслушаме в това, което учи Божието слово за милостта, и да позволим това слово да прозвучи и в живота на Църквата. Евангелието ни казва: „Блажени милостивите, защото те ще бъдат помилувани” (Мат. 5:7). Апостол Яков ни учи, че милостта ни към другите ще ни оправдае в деня на Божия съд: „Говорете и постъпвайте като човеци, които ще бъдете съдени по закона на свободата. Защото съдът ще бъде безмилостен за оногова, който не е показал милост: милостта бива похвалявана на съда” (Иак. 2:12,13). Тук Яков е верен на най-прекрасните традиции в юдейската духовност, която отдава особена ценност на милосърдието: „изкупи греховете си с правда, и беззаконията си с милосърдие към бедните; ето с какво може се продължи твоят мир” (Дан. 4:24). Литературата на старозаветните книги на премъдрост-

¹⁵⁹ Йоан XXIII, Енциклика *Mater et Magistra* (15 май 1961), 3: AAS 53 (1961), 402.

та вижда в даването на милостиня упражняване на милосърдието към тези в нужда: „милостинята избавя от смърт и може да очисти от всеки грях” (Тов. 12:9). Същата идея е изразено още по-ярко в Книга Премъдрост на Иисуса, Сина Сирахов: „Вода угася огнен пламък, и милостиня грехове очисти” (3:30). Същият синтез се появява и в Новия завет: „А най-вече имайте усърдна любов един към други, защото „любовта покрива много грехове” (1 Пет. 4:18). Тази истина оказва голямо влияние върху Отците на Църквата и спомага за развитието на пророческа съпротива срещу хедонистичната езическа култура. Да си припомним само един пример: „Както ако избухне пожар, ще се впуснем да търсим вода, за да го потушим... по същия начин, ако искрата на греха се запали от нашата слама и заради това сме смутени, трябва да се възрадваме от всяка възможност да сторим милосърдно дело, защото то се превръща в дарен ни извор позволяващ потушаването на пожара”¹⁶⁰.

194. Това послание е толкова ясно и директно, толкова просто и красноречиво, че никоя интерпретация няма право да го релативизира. Църковното осмисляне на тези текстове не трябва да затъмнява или отслабва тяхната сила, а да призовава тези указания да бъдат приети със смелост и ревност. Нужно ли е да усложняваме нещо толкова просто? Концептуалните средства съществуват, за да подпомогнат контакта с действителността, които искат да обяснят, а не за да ни отдалечат от нея. Това е особено валид-

¹⁶⁰ Св. Августин, *De Catechizandis Rudibus*, I, XIX, 22: PL 40, 327.

но за тези библейски напътствия, които ни зоват за братска любов, скромно и щедро служение, справедливост и милосърдие към бедните. Чрез словото и действията си Исус ни учи да гледаме на другите по този начин. Тогава защо да замъгляваме нещо толкова ясно? Трябва да сме загрижени не само да не изпаднем в доктринална грешка, но и да не се отклоним от този светъл път на живота и мъдростта. Защото „защитниците на „правоверието“ понякога са обвинявани в пасивност, снизходителност или дори в съучастничество по отношение на ситуации на непоносима несправедливост, както и към политическите режими, които ги поддържат”¹⁶¹.

195. Когато свети Павел отива при апостолите в Йерусалим, за да разбере „да не би да тичам, или да съм тичал напразно” (Гал 2:2), ключа-критерий за автентичност (на мисията), който получава от тях е „да помни сиромасите” (Гал. 2:10). Този важен критерий, според който Павловите общности не трябва да се поддават на центрирания върху себе си стил на живот на езичниците, е актуален и днес, когато сила набира ново езичество, което също е силно индивидуалистично. Може не винаги да сме способни да размишляваме правилно върху красотата на Евангелието, но има един признак, който никога не трябва да отсъства: грижата за най-малките, за отхвърлените от обществото.

196. Понякога сърцето и разумът ни се вкоравяват,

¹⁶¹ Конгрегация за доктрината на вярата, Инструкция *Libertatis Nuntius* (6 август 1984), XI, 18: AAS 76 (1984), 907-908.

тогава паметта ни е слаба, съзнанието ни е разсеяно, отклонено от безкрайните възможности за консумация, които ни предлага съвременното общество. Това води до отчуждаване на всяко равнище, тъй като „обществото се отчуждава, когато неговите форми на социална организация, на производство и консумация, затрудняват осъществяването на това себедаряване и формирането на солидарност между хората”¹⁶².

Привилегировано място за бедните сред Божия народ

197. В сърцето на Бог за бедните е отредено преференциално място, още повече, че Той самият „осиромаша заради вас” (2 Кор. 8:9). Цялата история на изкуплението е белязано от присъствието на бедните. Спасението започва от това „да”, изказано от бедна девойка от един малък град в покрайнините на една велика империя. Спасителят е роден в ясли, сред животните, като дете на бедно семейство; той е донесен в Храма с приношение от две гургулици, жертва, предлагана от тези, които не могат да си позволят агне (срв. Лук. 2:24; Лев. 5:7); израства в дома на обикновени занаятчии и си изкарва хляба като работи със собствените си ръце. Когато започва да проповядва Царството, Той е последван от тълпи от бедняци, които доказват думите Му: „Дух Господен е върху Мене; затова Ме помаза да благовестя на бедните” (Лук. 4:18). Той уверява тези, които са пре-

¹⁶² Йоан Павел II, Енциклика *Centesimus Annus* (1 май 1991), 41: AAS 83 (1991), 844-845.

кършени от бедността и мъката, че в сърцето на Бог за тях е отредено специално място: „блажени вие, бедни духом, защото ваше е царството Божие” (Лук. 6:20); Той самият става един от тях: „гладен бях, и Ми дадохте да ям” и ги учи, че милостта към всички е ключът за Царството (срв. Мат. 25:35 и сл.).

198. За Църквата въпросът за бедните е преди всичко богословска категория, а не културен, социологически, политически или философски въпрос. Бог отдава на бедните „Своята първа благодат”¹⁶³. Това предимство, отдавано от Бог, оказва последици върху живота на всички християни, защото сме призвани да имаме „същите мисли, каквито е имал Иисус Христос” (Фил. 2:5). Вдъхновена от това, Църквата се посвещава на грижата за бедните, разбираана като „специална форма на първенство в упражняването на християнското милосърдие, за което свидетелства цялата традиция на Църквата”¹⁶⁴. Тази грижа – както учи Бенедикт XVI – „е вътрешно свързана с нашата християнската вяра в Бог, Който заради нас осиромаша, за да се обогатим чрез Неговата бедност”¹⁶⁵. Затова и аз искам Църква, която е бедна и която е за бедните. Бедните могат да ни научат на много неща. Те могат да споделят с нас не само своето *sensus fidei*, но и своите трудности, с които познават страда-

¹⁶³ Йоан Павел II, Проповед по време на месата за евангелизация на народите в Санто Доминго (11 октомври 1984), 5: AAS 77 (1985), 358.

¹⁶⁴ Йоан Павел II, Енциклика *Sollicitudo Rei Socialis* (30 декември 1987), 42: AAS 80 (1988), 572.

¹⁶⁵ Обръщение пред встъпителната сесия на Петата Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион (13 май 2007), 3: AAS 99 (2007), 450.

щия Христос. Трябва да се оставим да бъдем евангелизирани от тях. Новата евангелизация е призив за приемането на спасителната сила, която действа в техния живот, и да ги поставим в центъра на поклонническото пътуване на Църквата. Призвани сме да открием Христос в тях, да предоставим гласа си в защита на тяхната кауза, но също и да бъдем техни приятели, да се вслушваме в тях, да говорим с тях и да получим тайнствената мъдрост, която Бог иска да сподели с нас чрез тях.

199. Нашата посветеност не се ограничава до дейности или програми за насърчаване и подкрепа; Светият Дух изисква от нас не някакъв безразборен активизъм, а преди всичко „доброжелателността, с която желаем добро другиму, все едно на самите нас”¹⁶⁶. Това изпълнено с обич внимание е началото на истинската загриженост за неговата личност, което ме вдъхновява да работя ефективно за неговото добро. Това означава да оценяваме добрината на бедните, техния опит от живота, тяхната култура, начина им на живеене на вярата. Истинската любов винаги е съзерцателна и ни кара да служим на другите не от необходимост или суета, а заради неговата или нейната красота отвъд външния им вид: „Това, което у даден човек е мило другиму, поражда обичта на последния: докато божията обич е причина за онова в човека, което го прави мил Богу”¹⁶⁷. Бедният човек, когато е обичан, „е счетен за голяма стойност”¹⁶⁸

¹⁶⁶ Св. Тома от Аквино, *S. Th.*, II-II, q. 27, a. 2.

¹⁶⁷ Пак там, I-II, q. 110, a. 1.

¹⁶⁸ Пак там, I-II, q. 26, a. 3.

и това позволява изборът на грижата за бедните да се отличава от всяка идеология, от всеки опит те да бъдат употребени за нечия лична или политическа полза. Само въз основа на тази истинска и искрена близост, можем да подпомогнем същински бедните в пътя им към освобождението. Само това ще даде възможност „бедните да се чувстват у дома във всяка християнска общност. Нима това няма да бъде най-великият и най-действен подход за благовестието на Царството?“¹⁶⁹. Без отдаване на предимство на бедните, „възвестяването на Евангелието, което само по себе си е най-важната форма на милосърдие, ще се изложи на опасността да бъде разбрано погрешно или да потъне сред океана от думи, който всеки ден ни залива в съвременното общество на масова комуникация“¹⁷⁰.

200. Тъй като това напътствие е насочено към членовете на Католическата църква, бих искал да кажа, с голямо съжаление, че най-тежката дискриминация, от която страдат бедните, е липсата на духовна грижа. Голямото мнозинство от бедните е открито за вярата, те се нуждаят от Бог и ние не трябва да пропуснем да им предложим Неговата близост, Неговия благослов, Неговото слово, тайнствата, както и път към израстване и съзряване във вярата. Подходът, който отдава предимство на бедните, трябва да се преобрази преди всичко в приоритетна религиозна грижа.

¹⁶⁹ Йоан Павел II, Апостолическо послание *Novo Millennio Ineunte* (6 януари 2001), 50: AAS 93 (2001), 303.

¹⁷⁰ Пак там.

201. Никой не трябва да казва, че не може да бъде близо до бедните, защото животът му изисква по-голямо внимание в други области. Това извинение често може да бъде чуто в академичните, бизнес или професионалните, а дори и в църковните среди. Макар да е напълно вярно, че същинското призвание и мисия на миряните е да се борят за преобразяването в духа на Евангелието на земните реалности и на цялата човешка дейност¹⁷¹, и никой от нас не трябва да си мисли, че е изключен от грижата за бедните и от проблема за социалната справедливост: „Духовното обръщане, силата на любовта към Бог и ближния, борбата за справедливост и мир, Евангелското послание на бедните и бедността, са изисквания, насочени към всички“¹⁷². Страхувам се, че и тези думи могат да станат обект на коментари или дискусии, които няма да донесат никакъв реален и практически резултат. Като казвам това, се доверявам на откритостта и готовността на всички християни и ви призовавам като общност да потърсите творчески начини за претворяването на този обновен призив в реалността.

Икономика и разпределение на приходите

202. Необходимостта от разрешаване на структурните причини за бедността не търпи отлагане не само заради прагматични съображения като тези за добрия ред в обществото, а защото обществото се

¹⁷¹ Сrv. Параграф 45.

¹⁷² Конгрегация за доктрината на вярата, Инструкция *Libertatis Nuntius* (6 август 1984), XI, 18: AAS 76 (1984), 908.

нуждае да бъде излекувано от болестта, която го отслабва и изтощава и която може само да го доведе до нова криза. Проектите за социално обгрижване, които посрещат някои спешни проблеми, трябва да бъдат разглеждани само като временни отговори. Колкото по-дълго проблемът на бедните не намира радикално решение, чрез отхвърлянето на абсолютната автономия на пазарите и финансовите спекулации, и чрез борбата със структурните причини на неравенството¹⁷³, проблемите в света няма да намерят своето решение. Неравенството е коренът на социалните беди.

203. Достойнството на всяко човешко същество и търсенето на общото благо са проблеми, които трябва да залегнат в основата на всяка икономическа политика. Понякога обаче те изглеждат само като добавка, внесена, за да запълни политическия дискурс, лишен от перспективи и от план за същинско и пълноценно развитие. Колко много са думите, приемани с досада от тази система! Досадно е да бъдат поставяни въпросите за етиката, да се позоваваме на глобалната солидарност, да се говори за разпределение на богатата, за защита на правото на труд и на достойнството на слабите, да се правят намеци за Бог, Който изисква посвещение на справедливостта. В други времена тези въпроси са били експлоатирани от риторика, която ги е изхабила. Често срещаното безразличие към тези въпроси изпразва живота ни

¹⁷³ Това включва и усилия за „премахването на структурните причини за глобалната икономическа дисхармония“: Бенедикт XVI, *Обръщение към дипломатическия корпус* (8 януари 2007): AAS 99 (2007), 73.

от съдържание, а думите ни от смисъл. Бизнесът е призвание и то благородно призвание, ако не се забравя, че тези, които се занимават с него, трябва да си поставят въпроса за по-големия смисъл на живота; тогава те ще могат да служат истински на общото благо, като се стремят да увеличат благата на този свят и да ги направят по-достъпни за всички.

204. Повече не можем да се доверяваме на непредвидимите сили и на невидимата ръка на пазара. Ръстът на справедливостта изисква нещо повече от икономически ръст, макар да предполага и такъв растеж: той изисква решения, програми, механизми и процеси, създадени специално за по-правилното разпределение на доходите, създаване на източници на заетост и насърчаване (промотиране) интегрирането на бедните, което да превъзмогне чистотото им „службено“ обгрижване (асистенциализъм). Далеч съм от това да предлагам безотговорен популизъм, но икономиката повече не може да прибегва към лекарства, които са нови отрови, като рецептите за увеличаване на рентабилността, намалявайки нуждата от работната сила, което води до нови изключени от трудовия пазар.

205. Моля се на Бог да ни даде повече политици, които са способни на искрен и действен диалог, насочен към лечение на най-дълбоките корени, а не само на външните признаци на злините в нашия свят! Политиката, макар и често отричана, си остава възвишено призвание и една от най-висшите форми на мило-

сърдие, доколкото се стреми към общото благо.¹⁷⁴ Трябва да сме убедени, че благотворителността „не е принцип само в отношенията на микроравнище (с приятелите, с членовете на семейството или в малки групи), а също така и в отношенията на макроравнище (социални, икономически и политически връзки)”¹⁷⁵. Моля се на Господ да ни дари с повече политици, истински загрижени за положението на обществото, народа и за живота на бедните! От жизнено важно значение е правителствените ръководители и финансовите лидери да обърнат своя поглед и да разширят своя хоризонт, като работят за това всички граждани да имат достойна работа, образование и здравеопазване. Защо не се обърнем към Господа и не Го помолим да вдъхнови техните планове? Твърдо съм убеден, че отвореността към трансцедентното може да донесе нов начин на мислене в политиката и икономиката, който ще помогне да бъде разрушена стената, която разделя икономиката от общото благо.

206. Икономиката, както показва и самата дума, трябва да бъде изкуство за доброто управление на нашия общ дом, а това е целият свят. Всяко значимо икономическо решение, взето в една част от света, дава своето отражение във всички други места; затова и никое правителство не може да действа, без да взима под внимание споделената отговорност.

¹⁷⁴ Сrv. Социална комисия на френските епископи, *Réhabiliter la politique* (17 февруари 1999); сrv. Пий XI, Послание от 18 декември 1927.

¹⁷⁵ Бенедикт XVI, Енциклика *Caritas in Veritate* (29 юни 2009), 2: AAS 101 (2009), 642.

Всъщност става все по-трудно големите глобални проблеми да бъдат решавани с местни средства, защото те товарят местните политици с трудности, които те не могат да решат. Ако наистина искаме да постигнем здравословна световна икономика, на този етап от историята се нуждаем от по-ефективен начин за взаимодействие, който да отдава необходимото внимание на суверенитета на всяка нация, но и да съдейства за икономическото благосъстояние на всички страни, а не само на малцина.

207. Всяка християнска общност, която си мисли, че може удобно да продължи да следва собствения си път, без да проявява творческа загриженост и да действа ефективно за насърчаване на достойния живот на бедните, се излага на опасността от саморазрушение, колкото и тя да се стреми да говори на социални теми или да критикува правителствата. Това ще я изведе до светската духовност, прикрита зад религиозни практики, непродуктивни срещи и празни приказки.

208. Ако някой се чувства засегнат от моите думи, ще отговоря, че ги изказвам с най-добри чувства и воден от най-добри намерения, без да защитавам никакъв личен интерес или политическа идеология. Това не са думи на противник или на опонент. Заинтересуван съм само от това да помогна на тези, които са изложени на опасността да попаднат в капана на индивидуализма, безразличното и на обсебения от себе си начин на мислене, да се освободят от тези вериги и да развият начин на живот и мислене, които са по-

хуманни, благородни и плодотворни, и които ще допринесат за тяхното достойно присъствие на земята.

Загриженост за уязвимите

209. Исус, евангелизатор *par excellence* и въплътено Евангелие, се идентифицира особено силно с най-малките братя (срв. Мат. 25:40). Това ни напомня, че като християни сме призвани да полагаме специални грижи за уязвимите на земята. Но днешният модел, концентриран върху успеха и личния интерес, не изглежда склонен да влага усилия в подкрепа на бедните, слабите и по-малко способните, за да им даде перспектива в живота.

210. От съществена важност е да се доближим до новите форми на бедност и уязвимост, в които трябва да разпознаем страдащия Христос дори ако това не ни носи бързи и преки ползи. Говоря за бездомните, пристрастените, бегълците, коренното население и възрастните, които са все по-изолирани и изоставени, и много други. За мен от особена важност е съдбата на мигрантите, защото съм пастир на Църква без граници, Църква, която е майка на всички. Затова и призовавам всички страни към щедра отвореност и вместо да се опасяват от загубата на собствената си идентичност, да демонстрират своите способности за изграждане на нови форми на културен синтез. Колко красиви са тези градове, които преодоляват парализиращото недоверие, които успяват да интегрират различните и които превръщат тази интеграция в нов фактор за развитие! Колко привлекателни са тези гра-

дове, които дори и в своята архитектура са изпълнени с пространства, създаващи взаимоотношения, които свързват и подпомагат признаването на другите!

211. Винаги съм се натъжавал от съдбата на хората, жертви на различни видове трафик. Иска ми се всички ние да чуем Божия призив: „Где е брат ти” (Бит. 4:9) Виждаш ли твоя брат и сестра сред хората в робство? Виждаш ли твоите братя и сестри сред тези, които ти убиваш всеки ден в тайни складове, оплетени в мрежите на проституция, сред децата, насилвани да просят или експлоатирани в незаконна работа? Нека не отвърщаме поглед от тях. Този въпрос е по-сложен, отколкото си мислим. Този въпрос се отнася за всеки! Тази позорна престъпна мрежа днес е добре развита в нашите градове, а ръцете на мнозина са оцапани с кръв, заради тяхното мълчаливо и удобно съучастничество.

212. Двойно по-ощетени са тези жени, които страдат, защото са отхвърлени и са обект на малтретиране и насилие, защото тяхната възможност да защитят правата си, е още по-малка. Но дори и в това си състояние, виждаме сред тях впечатляващи примери за всекидневен героизъм в защита и грижа за техните уязвени семейства.

213. Измежду слабите Църквата гледа с искрена загриженост и на децата, чието раждане е предстоящо, най-беззащитните и невинните от всички нас. Днес се полагат усилия те да бъдат лишени от човешко достойнство с цел да се прави с тях каквото се иска,

отнемайки им живота и приемайки закони, недопус-
кащи това да бъде забранено. За да бъдат омаловаже-
ни усилията на Църквата в защита на техните права,
често се правят опити нейната позиция по тези въп-
роси да бъде представена като идеологическа, на-
задничава и консервативна. Въпреки че защитата на
зараждащия се живот е тясно свързан със защитата
на всяко едно човешко право. Тази защита се осно-
вава на убеждението, че човешкото същество винаги
е свещено и ненакърнимо, във всяка ситуация и на
всеки етап от неговото развитие. Човешкото същест-
во е цел само по себе си и никога средство за разре-
шаването на други проблеми. Ако това убеждение
отпадне, няма да остане и солидната и трайна основа
за защита на човешките права, които ще станат су-
бект на мимолетните ползи на властниците. Разумът
сам може да оцени ненакърнимата ценност на всеки
отделен човешки живот, но ако се обърнем към този
въпрос от гледна точка на вярата, ще разберем, „че
всяко нарушение на личното достойнство на човека
крещи за Божие отмъщение и представлява обида
срещу Твореца на човека”¹⁷⁶.

214. Точно защото това е свързано с вътрешната
последователност на нашето послание за ценност-
та на човешката личност, от Църквата не може да се
очаква да промени своите позиции по този въпрос.
Този въпрос не може да бъде обект на реформи или
„модернизация”. Искам да съм напълно честен в това
отношение. Няма нищо „прогресивно” в това да се

¹⁷⁶ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие
Christifideles Laici (30 декември 1988), 37: AAS 81 (1989), 461.

опитваме да разрешаваме проблеми чрез премахването на човешкия живот. Същевременно е вярно, че полагаме недостатъчно усилия, за да подкрепим жените, поставени в такива тежки ситуации, в които абортът изглежда най-лесният отговор на тяхното дълбоко страдание особено когато животът, който се развива, е резултат от насилие или в среда на крайна бедност. Кой може да остане безчувствен пред такава болезнена ситуация?

215. Съществуват и други слаби и беззащитни творения, изложени на милостта на икономическия интерес и на безмилостната експлоатация. Говоря за творението като цяло. Ние, човешките същества, сме не само ползватели, но и пазители на другите творения. Чрез нашите тела Бог ни е сътворил да бъдем толкова тясно свързани със света около нас, че усещаме опустошаването на земята почти физически, а изчезването на определени видове като същинско обезобразяване. Нека да не тежи на плещите ни отговорността за разрухата и смъртта, които ще окажат въздействие не само на нашия, но и на живота на бъдещите поколения.¹⁷⁷ Тук ще присъединя своя глас към пророческите думи, изказани преди няколко години от епископите на Филипините: „Различните насекоми, които обитават горите, изпълняват различни функции... Птиците летят във въздуха, а техните пера и викове прибавят цвят към зеленината на горите... Бог е дарил тази земя на нас, неговите най-висши творения, но не до степен да имаме правото да я разрушим и да

¹⁷⁷ Срв. Параграф 56.

я превърнем в пустош... Погледнете реките с цвят на шоколад, които минават през вашата местност след нощния дъжд и не забравяйте, че те носят към морето кръвта на земята... Как е възможно да вирее риба в отпадъчни канали като река Пасиг и други реки, които замърсихме? Кой превърна морето от страна на чудеса в подводни гробница, лишена от живот и цвят?»¹⁷⁸.

216. Малки, но силни в любовта си към Бог, подобно на свети Францск от Асизи, всички християни сме призвани да се грижим и да пазим този крехък свят, който обитаваме.

III. ОБЩОТО БЛАГО И МИРА В ОБЩЕСТВОТО

217. Дълго говорихме за радостта и любовта, но словото Божие казва също така, че плодът на любовта е мирът (срв. Гал. 5:22).

218. Социалният мир не може да бъде разбран като пацифизъм или просто като отсъствие на насилие, постигнато чрез доминирането на една част от обществото над друга. По същия начин мирът не може да бъде използван като претекст за оправдаване на съществуването на социални организации, чиято цел е да заглушат и укротят бедните, така че да могат по-богатите да продължат да водят стария си начин на живот, докато другите преживяват както могат.

¹⁷⁸ Конференция на католическите епископи на Филипините, Пастирско послание *Какво се случва с нашата прекрасна земя?* (29 януари 1988).

Исканията за разпределянето на приходите за социалното включване на бедните и за човешки права не могат да бъдат прикрити зад търсенето на привиден консенсус или пожертвани в името на мимолетния мир на едно задоволено малцинство. Достойнството на човешката личност и добрият ред е нещо по-важно от спокойствието на тези, които не желаят да се откажат от своите привилегии. А когато тези ценности са изложени на опасност, трябва да бъде издигнат пророчески глас в тяхна защита.

219. Мирът също така не е „просто липса на война, която се основава на несигурен баланс на силите. Мирът се постига чрез усилия, полагани ден след ден за установяването на такъв ред във вселената, какъвто е пожелан от Бог, чиято цел е по-голямата справедливост сред хората”¹⁷⁹. Накрая мирът, който не е резултат от пълноценно развитие на всички, ще бъде без бъдеще, защото винаги ще предизвиква нови конфликти и различни форми на насилие.

220. Хората от всяка нация изпълват със съдържание социалното измерение на своя живот като действия на посветени и отговорни граждани, а не като тълпа, водена от разнородни интереси. Нека не забравяме, че „отговорното гражданство е добродетел, а участието в политическия живот е морално задължение”¹⁸⁰. Но превръщането в народ изисква нещо повече.

¹⁷⁹ Павел VI, Енциклика *Populorum Progressio* (26 март 1967), 76: AAS 59 (1967), 294-295.

¹⁸⁰ Конференция на католическите епископи от САЩ, Пастирско писмо *Формиране на водено от вярата гражданско съзнание* (ноември 2007), 13.

Това е постоянен процес, в който участие взима всяко следващо поколение: това е бавно и ревностно усилие, което желае интеграцията и израстването на една мирна и многолика култура на срещата.

221. Напредъкът в създаването на народ, който живее в мир, справедливост и братство, зависи от четири принципа, които имат отношение към постоянните двупосочни напрежения, характерни за всяка една обществена реалност. Те се основават на стожерите на социалната доктрина на Църквата, която служи като „централна и фундаментална ос за тълкуването и преценката на социалните явления“¹⁸¹. В светлината на тази доктрина бих искал да представя тези четири конкретни принципа, които могат да подпомогнат развитието на обществения живот и изграждането на народи, в които различията са хармонизирани от споделеното търсене. Правя това, воден от убеждението, че тяхното приложение може да изведе по пътя на мира всяка нация и целия свят.

Времето е по-велико от пространството

222. Между целостта и ограничението съществува постоянно напрежение. Целостта извиква желание за пълна собственост, докато ограничението е стена, застанала пред нас. Общо казано, „времето“ е свързано с целостта като изражение на хоризонта, който постоянно се открива пред нас, докато всеки отделен миг е свързан с ограниченията, като изражение на

¹⁸¹ Папски съвет за справедливост и мир, *Компедиум на социалната доктрина на Църквата*, 161.

затвореността. Хората живеят в равновесие между всеки отделен миг и по-големият, по-широк хоризонт на утопичното бъдеще, което е крайната причина, която ни привлича към себе си. Тук виждаме първия принцип за прогреса в изграждането на народа: времето е по-велико от пространството.

223. Този принцип ни позволява да работим бавно, но сигурно, без да сме обсебени от необходимостта за бързи резултати. Той ни помага търпеливо да понасяме трудните и противоречиви ситуации или неизбежните промени в нашите планове. Той ни приканва да приемем напрежението между целостта и ограничението и да отдадем приоритет на времето. Една от грешките, които понякога наблюдаваме в социално политическите процеси, е, че се отдава приоритет на пространството и властта, вместо на времето и процеса. Отдаването на приоритет на пространството означава трескаво да се опитваме да държим всичко от гледна точка на настоящето, да притежаваме всички пространства на властта и самоутвърждаването; да изследваме процесите и де се опитваме да задържим тяхното развитие. Отдаването на предимство на времето означава да се интересуваме от началото на процеса, а не от притежанието на пространствата. Времето управлява пространствата, то ги осветява и ги свързва във все по-широка верига, без те да могат да бъдат върнати обратно. Следователно това, от което се нуждаем, е да отдадем приоритет на действията, които генерират нови процеси в обществото и които ангажират други хора и групи, които могат да ги развият до степен, в която

те ще принесат плод чрез значими исторически събития. Без да бъдем трескави, но с ясни и с твърди убеждения.

224. Понякога се чудя дали въобще в днешния свят има хора, които имат истински интерес към процеса за изграждане на народа, а не само такива, които са обсебени от целта да постигат бързи резултати, чрез поставянето на лесни и краткосрочни политически цели, които обаче не насърчават постигането на пълноценността сред хората. Вероятно историята ще съди последните с критерия, въведен от Романо Гуардини: „Единствената мярка, по която може да бъде оценена една епоха, е до каква степен тя насърчава развитието и постигането на пълноценно и изпълнено със смисъл човешко съществуване, в съгласие със специфичния характер и възможностите на тази епоха”¹⁸².

225. Този критерий трябва да бъде приложен и по отношение на евангелизацията, която призовава да не губим от поглед по-голямата картина, да бъдем отворени към важните процеси и да се интересуваме от дългосрочната перспектива. Сам Господ в земния си живот често казва на учениците си, че съществуват неща, които те все още не могат да разберат и че те трябва да очакват Духа на истината (срв. Йоан. 16:12,13). Притчата за житото и плевелите (срв. Мат. 13:24-30) е видима илюстрация на един важен аспект от евангелизацията – врагът може да нападне царството и да му навреди, но накрая доброто семе

¹⁸² *Das Ende der Neuzeit*, Würzburg, 1965, 30-31.

ще надделее.

Единството надделява над конфликта

226. Конфликтът не може да бъде пренебрегнат или скрит. Той трябва да бъде посрещнат. Но ако останем ограничени само в конфликта, губим перспективата, хоризонтът се слива и реалността се изгубва от погледа. Потопени в конфликта, губим усещане за единство с реалността.

227. Когато възникне конфликт, някои хора предпочитат просто да продължат по пътя си сякаш нищо не се е случило, измиват ръцете си и продължават напътък. Други дотолкова се потопяват в него, че стават негови затворници; губят хоризонта, проектират върху институциите собственото си объркване и недоволство, и така превръщат единството в непостижима задача. Има обаче и трети път, и той е най-добрият начин за разрешаване на конфликта. Това е готовността да се възправиш срещу конфликта, да го разрешиш и да го превърнеш в брънка от веригата на един нов процес. „Блажени миротворците” (Мат. 5:9).

228. Това дава възможност за изграждане на общност сред различията, но това може да бъде постигнато само от онези велики личности, които са способни да погледнат отвъд повърхността на конфликта и да забележат дълбокото достойнство на другите. Това изисква възприемането на принципа, който е задължителен за изграждането на приятелство в обществото – а именно че единството е по-велико от кон-

фликта. Тогава солидарността, в нейния най-дълбок и най-предизвикателен смисъл, се превръща в средство за творене на историята в житейски контекст, в който конфликтите, напреженията и противопоставянията могат да постигнат разнолико и придаващо живот единство. Това не означава постигането на някакъв синкретизъм или поглъщане на единия от другия, това означава решението да бъде постигнато на по-високо равнище, което позволява съхраняването на ценния потенциал на противоположните полярности.

229. Този принцип, който се основава на Евангелието, ни напомня, че Христос е единил всичко в Себе си: земята и небето, Бог и човека, времето и вечността, плътта и духа, личността и обществото. Знакът за това единство и помирение на всичко в Него е мирът. Христос е „нашият мир” (Еф. 2:14). Евангелското послание винаги започва с поздрав за мир, мирът по всяко време увенчава и укрепва връзките между учениците. Мирът е възможен, защото Господ е преодолял този свят и постоянните конфликти, защото „чрез Него примири със Себе Си всичко, било земно, било небесно, като го умиротвори чрез Него, с кръвта на кръста Му” (Кол. 1:20). Но когато се вгледаме по-внимателно в библейските текстове, откриваме, че средоточието на това помирение на различията се намира в самите нас, в нашия собствен живот, който винаги е изложен на опасността от раздробяване и разруха.¹⁸³ Ако сърцата се разпаднат на

¹⁸³ Срв. I. Quiles, S.J., *Filosofía de la educación personalista*, Buenos Aires, 1981, 46-53.

хиляди парчета, установяването на същински мир в обществото ще се превърне в много трудна задача.

230. Посланието за мир не е апел за постигането на договорно споразумение (примирие), а по-скоро за приемане на убеждението, че единството е творение на Духа, Който единствен може да хармонизира всяко различие. Той преодолява всеки конфликт, чрез сътворяването на нов и перспективен синтез. Разнообразието е нещо прекрасно, когато то е способно да приеме помирението и да даде живот на културния завет, резултат от „помирението различие”. Както казват епископите на Конго: „Нашето етническо разнообразие е нашето богатство... Само в единството, чрез обръщането на сърцата и постигането на мир, ще успеем да подпомогнем всеобщото развитие на нашата страна”¹⁸⁴.

Реалностите са по-велика от идеите

231. Напрежение съществува и между идеите и реалността. Реалността просто съществува, докато идеите се изработват. Двете трябва да са в постоянен диалог, ако не искаме идеите да се отдалечат от реалностите. Опасно е да се затворим само в сферата на думите, образите и риториката. Така се извежда третият принцип: реалността е по-велика от идеите. Това призовава за отказ от различните средства за конструиране на реалност: ангелски чистите форми, диктатурата на релативизма, празната риторика

¹⁸⁴ Постоянен съвет на епископската конференция на Конго, *Message sur la situation sécuritaire dans le pays* (5 декември 2012), 11.

– тези цели са по-скоро идеални, отколкото реални, както и различните видове аисторичен фундаментализъм, лишените от доброта етични системи или лишените от мъдрост интелектуални дискурси.

232. Идеите са концептуалните конструкции, които служат за комуникацията, разбирането и практиката. Лишените от връзка с реалността идеи водят до появата на неефективни форми, като идеализма и номинализма, които в най-добрия случай спомагат за класифицирането и дефинирането, но които не зоват към действие. Към действие ни зоват реалностите, осветени от разума. Формалният номинализъм трябва да отстъпи пред хармоничния обективизъм. В противен случай истината ще бъде обект на манипулации, а козметиката ще измести реалната грижа за тялото.¹⁸⁵ Има политици, както и религиозни лидери, които се чудят защо хората не ги разбират и не ги следват, след като предложенията им са толкова ясни и логични. Причината вероятно се състои в това, че те остават затворени в сферата на чистите идеи, в резултат на което политиката или вярата остават ограничени до риториката. А други са изоставили простотата и се изразяват чрез рационалност, която е чужда на повечето хора.

233. Реалностите са по-велики от идеите. Този принцип има отношение към възплъщението на словото и към неговото приложение на практика: „По това познавайте Божия Дух (и лъжливия дух); всякой дух,

¹⁸⁵ Срв. Платон, *Горгий*, 465.

който изповядва, че в плът е дошъл Иисус Христос, е от Бога” (1 Иоан. 4:2). Принципът на реалността, на словото, приело плът, което постоянно се стреми да се въплъти отново, е същностен за благовестието. Той ни помага да разберем, че историята на Църквата е история на спасението, че ние трябва да имаме съзнание за тези светци, които са допринесли за вписването на Евангелието в културата и живота на своите народи и така са принесли богатата реколта в двехилядгодишната традиция на Църквата, без да са имали претенциите, че са носили нова система за мислене, отделена от това съкровище, сякаш са искали да измислят Евангелието отново. Този принцип също така ни кара да направим словото действено, да вършим дела на справедливост и благотворителност, които да направят това слово плодно. Ако не правим словото действено, ако не го превръщаме в реалност, означава да градим върху пясък, да останем в сферата на чистите идеи, и в крайна сметка да се окажем затворени в безжизнения и безплоден гностицизъм, обсебен от себе си.

Цялото е по-велико от частта

234. Вътрешно напрежение съществува и между глобалното и локалното. Необходимо е да не губим от поглед глобалното, за да избегнем ограниченията и баналността. Но не трябва да губим от поглед и локалното, което ни държи здраво стъпили на земята. Двете заедно ни предпазват от изпадането в една от двете крайности. В първия случай има опасност хората да се окажат обзети от абстрактното, от гло-

бализираната вселена, и така да започнат да следват другите, да се възхищават на блясъка на другите светове, които да аплодират и на които да завиждат. Другата крайност е те да се превърнат в музей за местен фолклор, в частичен свят, орисан да върши все едно и също, неспособен на обновление и възхищение пред красотата, сътворена от Бог отвъд техните граници.

235. Цялото е по-велико от частта, но то също така е по-велико и от простия сбор на отделните части. Затова и не трябва да бъдем обсебени от тесногрудите и специфични въпроси. Важно е постоянно да разширяваме своя хоризонт и да не губим от поглед по-голямото добро, което ще бъде от полза за всички. Но трябва да правим това без да бягаме, без да се лишаваме от корените си. Трябва да посадим собствените си корени колкото се може по-дълбоко в плодоносната почва на историята на нашето родно място, което е дар Божии. Възможно е да работим в малък мащаб, в собствения си квартал, без да губим от поглед по-голямата перспектива. Както и хората, които с цялото си сърце се вписват в живота на общността не трябва да губят своята индивидуалност или да прикриват своята идентичност; по-скоро те трябва да видят в това възможност за лично израстване. Нито глобалната перспектива трябва да бъде задушавана, нито конкретното да става безплодно.

236. Моделът ни в този случай не е цялост, която да е по-велика от нейните части, в която всяка точка е равноотдалечена от центъра, без разлика между

тях. По-скоро като наш модел може да бъде посочен един многостенник, в който има място за всички части, всяка от които запазва своята изключителност. Пастирската и политическата активност се опитват да обединят в този многостенник най-доброто от тях. В него има място за бедните и за тяхната култура, техните търсения и потенциал. Дори хора, които са приемани за съмнителни заради техните грешки, имат какво да предложат, което не трябва да бъде пренебрегвано. Това е смешение на хора, които в рамките на вселенския ред запазват своята индивидуалност, това е сборът от личности в обществото, които преследват общо благо, в което има място за всеки.

237. За християните този принцип извежда и към тоталността или пълнотата на Евангелието, което Църквата ни предава на нас и което ни изпраща да възвестим. Неговата пълнота и богатство се отразява в дейността на учени и работници, на предприемачи и артисти, с една дума на всички. Геният на всеки народ приема по свой собствен начин пълнотата на Евангелието и го възплъщава и изразява в молитвата, братството, справедливостта, борбата и празненството. Благата вест е радостта на Отца, който не иска нито един от Неговите младенци (малките от Евангелието – б.р.) да бъде загубен, както и радостта на Добрия пастир, който открива загубената овца и я връща в стадото. Евангелието е квасът, който кара тестото да втаса, града, навръх планината, който осветява всички народи. Евангелието съдържа в себе си вътрешен принцип на тоталността: то винаги ще

продължи да бъде благата вест, докато не бъде възвестено на всички хора, докато не излекува и не подкрепи всеки аспект на човечеството, докато не заведе всички мъже и жени на трапезата на Божието царство. Цялото е по-велико от частта.

IV. СОЦИАЛНИЯТ ДИАЛОГ КАТО ПРИНОС ЗА МИРА

238. Евангелизацията означава и път към диалога. Днес пред Църквата има три области на диалог, в които тя трябва да присъства, за да насърчи пълноценното човешко реализиране и да постигне общото благо: диалогът с държавите, диалогът с обществото – включително диалогът с културите и науките, както и диалогът с другите вявращи, които не са част от Католическата църква. Във всеки един от случаите „Църквата говори, тръгвайки от светлината, която ѝ дарява вярата”¹⁸⁶, като принася своя двехилядигодишен опит и като пази своето разбиране за живота и страданията на хората. Тази светлина надхвърля човешкия разум, така че е възможно тя да придобие смисъл и да обогати тези, които не са вявращи, както и да насърчи вявращите да разширят своите перспективи.

239. Църквата „благовести мира” (Еф. 6:15), тя иска да си сътрудничи с всички национални и международни власти за опазването на това огромно универсално благо. Като проповядва Исус Христос, Който

¹⁸⁶ Бенедикт XVI, Обръщение към Римската курия (21 декември 2012): AAS 105 (2013), 51.

е нашият мир (срв. Еф. 2:14), новата евангелизацията призовава всеки кръстен човек да бъде миротворец и да свидетелства за този живот в помирение¹⁸⁷. В една култура, която отдава предимство на диалога като форма на срещата, е време да изработим средства за постигането на консенсус и съгласие с цел изграждането на справедливо, отговорно и солидарно общество. Основен автор, историческият субект на този процес, е народът като цяло и неговата култура, а не определена класа, малцинство, група или елит. Нямаме нужда от планове, изработени от малцина и за малцина, нито от едно просветителско и изявено малцинство, което си присвоява правото да говори от името на всички. Това има отношение към съгласието да живеем заедно, към постигането на един обществен и културен договор.

240. Държавата е отговорна за растежа и насърчаването на общественото благо.¹⁸⁸ Вярна на принципите на субсидиарността и солидарността, посветена на политическия диалог и на изграждането на консенсус, тя има фундаментална роля за пълноценното развитие на всички, която не може да бъде прехвърлена на друг. Днес тази роля изисква дълбоко социално смирение.

241. В своя диалог с държавата и обществото Църквата няма готови решения за всеки отделен случай. Заедно с различните обществени актьори, тя под-

¹⁸⁷ Срв. *Параграф 14*.

¹⁸⁸ Срв. Катехизис на Католическата църква, 1910; Папски съвет за справедливост и мир, *Компедиум на социалната доктрина на Църквата*, 168.

крепя тези програми, които по най-добрия начин отговорят на достойнството на отделната личност и на общото благо. Тя върши това като утвърждава фундаменталните ценности и убеждения за човешкия живот, които след това могат да намерят израз в политическа дейност.

Диалог между вяра, разум и наука

242. Диалогът между науката и вярата също е част от делото на евангелизацията в служба на мира¹⁸⁹. Докато позитивизмът и сциентизмът отричат „валидността на всички познавателни форми, различни от присъщите на позитивните науки“¹⁹⁰, Църквата предлага различен път, който изисква синтез между метода на емпиричните науки и други области на познанието като философията, богословието, както и самата вяра – тя ни въздига до тайната, която се намира отвъд природата и човешкия разум. Вярата не се страхува от разума; тъкмо обратното, тя търси и се доверява на разума, защото „светлината и на двете, сиреч на разума и на вярата, изхожда от Бога, затова те не могат да влязат в противоречие помежду си“¹⁹¹. Евангелизацията внимателно следи научния напредък и се стреми да го освети със светлината на вярата и на естествения (морален – б.р.) закон, за да може той да се отнася с уважение към централно място и висшата ценност на човешката лич-

¹⁸⁹ Срв. Параграф 54.

¹⁹⁰ Йоан Павел II, Енциклика *Fides et Ratio* (14 септември 1998), 88: AAS 91 (1999), 74. С. 1998, превод: Георги Каприев.

¹⁹¹ Св. Тома от Аквино, *Сума против езичниците*, кн. I, 7; срв. Йоан Павел II, Енциклика *Fides et Ratio* (14 септември 1998), 43: AAS 91 (1999), 39.

ност на всеки етап от живота. Този диалог може да обогати цялото общество, защото той открива нови хоризонти за мисленето и разширява пространствата пред разума. Това е и път към хармонията и мира.

243. Църквата не желае да възпира удивителния напредък на науката. Тъкмо обратното, тя се радва и дори е щастлива да признае огромния потенциал, с който Бог е надарил човешкия разум. Винаги когато науките, посветени с академична страст на своя конкретен обект на изследване, стигнат до заключение, което разумът не може да отрече, вярата не противоречи. Вярващите също така не могат да претендират, че научното мнение дори когато изглежда убедително, но не е напълно доказано, може да има същата тежест като догмата на вярата. Има учени, които понякога прекрачват границите на своята научна компетентност с определени свои изказвания или твърдения. Проблемът тук обаче не се състои в разума, а в прокарването на определена идеология, която препречва пътя на същинския, искрен и продуктивен диалог.

Икуменически диалог

244. Икуменизмът е отговор на молитвата на Господ Исус „да бъдат всички едно” (Иоан. 17:21). Християнското послание ще бъде много по-достоверно, ако християните успеят да преодолеят своите разделения и ако Църквата осъществи „пълнотата на присъщата ѝ католичност в онези нейни чедра, които са единени с нея чрез Кръщението, но са отделени от пълното

общение с нея”¹⁹². Никога не трябва да забравяме, че ние сме поклонници, които пътуват заедно. Това означава да имаме искрено доверие в нашите спътници, да загърбим подозрението и недоверието към тях и да обърнем поглед към това, което търсим: Божият лик, който излъчва покой. Доверието в другите е изкуство, изкуство е и мирът. Исус ни казва: „Блажени са миротворците” (Мат. 5:9). Като се нагърбваме с тази задача, също и сред самите нас, така ние изпълняваме древното пророчество: „и ще прековат мечовете си на орала, и копията си - на сърпове” (Ис. 2:4).

245. От тази гледна точка икуменизмът може да бъде разгледан като принос към единството на човешкото семейство. Присъствието на Синода (на епископите на Католическата църква – б.р.) на Константинополския патриарх, Негово Светейшество Вартоломей I и на Кентърбърийския архиепископ, Негово Блаженство Роуън Уилямс, беше истински Божи дари и ценно християнско свидетелство.¹⁹³

246. Като имаме предвид сериозността на съществуващото разделение сред християните, особено в Азия и Африка, необходимостта от търсене на пътища към единството стават все по-належаща. Мисионерите по тези континенти често говорят за критиката, подигравките и насмешките, които предизвиква скандалното състояние на разделение сред християните. Ако се съсредоточим на първо място

¹⁹² Втори Ватикански вселенски събор, Декрет за икуменизма *Unitatis Redintegratio*, 4.

¹⁹³ Срв. *Параграф* 52.

върху убежденията, които ни обединяват, и обръщаме внимание на принципа за йерархията на истините, бихме могли по-решително да вървим към общи форми на благовестие, служение и засвидетелстване. Огромният брой хора, които не са приели Евангелието на Исус Христос, не може да ни оставя безразлични. Стремещът към единство, което да улесни тяхното приемане на Христа, трябва да престане да бъде въпрос на чиста дипломация или на наложено по други причини съгласие, а неотменим път на евангелизацията. Знаците за разделение сред християните в страни, раздирани от насилие, добавят още причини за конфликти сред тези, които трябва да бъдат квасът на мира. Колко много са важните неща, които ни обединяват! Ако се доверим истински на щедрото и свободно действие на Светия Дух, ще научим толкова много един от друг! Това не означава просто да бъдем по-добре информирани за другите, за да ги опознаем по-добре, а да приемем това, което е било посято у тях от Духа като дар и за нас. Ще дам само един пример - в диалога с нашите православни братя и сестри, ние, католиците имаме възможност да научим повече за смисъла на епископската колегиалност и да се поучим от техния опит със съборността. Чрез взаимнообмена на Негови дарове Духът може да ни води все по-навътре в истината и добротата.

Отношения с юдаизма

247. Имаме едно много специално отношение към юдейския народ, защото техният Завет с Бог никога не е бил отменен, „Защото Божиите дарове и приз-

ванието са неотменни” (Рим. 11:29). Църквата, която заедно с юдеите споделя голяма част от Свещените Писания, гледа на народа на Завета и на тяхната вяра като на един от свещените корени на своята собствена християнска идентичност (срв. Рим. 11:16-18). Като християни ние не може да приемем юдаизма за чужда религия, нито да причисляваме юдеите сред тези, които са призвани да отхвърлят идолите, за да се обърнат към истинския Бог (срв. 1 Сол. 1:9). Заедно с тях ние вярваме в един Бог, който твори в историята, заедно с тях ние приемаме общото откровено слово.

248. Диалогът и близостта с децата на Израил са част от живота на учениците на Исус. Близостта, която ни свързва, ни кара горчиво и искрено да съжаляваме за ужасните преследвания, на които са били и са подложени, особено за тези, в които участие са имали и имат християните.

249. Бог продължава да действа сред народа на Стария завет и да им носи съкровища на мъдростта, които се изливат от срещата им с Неговото слово. Затова Църквата също се обогатява, когато приема ценностите на юдаизма. Вярно е, че определени убеждения на християните са неприемливи за юдаизма, както и че Църквата не може да спре да възвестява Исус като Господ и Месия, но наред с това ни свързва едно богато взаимодопълване, което ни позволява заедно да четем текстовете на еврейската Библия и да си помагаме един на друг в изучаване (в дълбочина) богатството на Божието слово. Споделяме и множество етически убеждения, както и обща тревога за спра-

ведливостта и напредъка на народите.

Междурелигиозен диалог

250. Диалогът с последователите на не-християнските религии трябва да бъде характеризирани с отношение на откритост в истината и любовта, независимо от съществуващите препятствия и трудности, породени особено от различните форми на фундаментализъм, съществуващи и от двете страни. Междурелигиозният диалог е необходимо условие за мира в света, затова той е задължение на християните, както и на другите религиозни общности. Този диалог представлява на първо място разговор за живота на човека или още по-просто, както е изказано от епископите на Индия, той включва желанието „да бъдем отворени към тях, споделяйки техните радости и мъки“¹⁹⁴. По този начин се научаваме да приемаме другите и техните различни начини на живот, мислене и говорене. След това можем да се сближим като поемем отговорността да служим на справедливостта и мира, което трябва да бъде основният принцип на всеки диалог с участието на християните. Диалогът, посветен на търсенето на социален мир и справедливост, е сам по себе си отвъд всякакъв чисто прагматичен аспект едно морално задължение, което води до възникването на нови социални условия. Усилията, положени за разрешаването на конкретни въпроси, могат да поставят началото на процес, в който чрез

¹⁹⁴ Конференция на индийските епископи, Заключителна декларация на XXX асамблея: *Ролята на Църквата за по-добра Индия* (8 март 2013), 8.9.

взаимното си изслушване двете страни могат да бъдат пречистени и обогатени. Следователно тези усилия също могат да изразяват любов към истината.

251. Този приятелски и искрен диалог винаги трябва да отдава внимание на същностната връзка между диалога и възвестяването, която помага на Църквата да поддържа и активизира своята връзка с нехристияните.¹⁹⁵ Един примирителен синкретизъм би бил в крайна сметка израз на тоталитаризъм от страна на тези, които претендират да са помирители, пренебрегвайки по-висши ценности, на които те не са господари. Истинската откритост означава да останеш верен на собствените си дълбоки убеждения, уверен и радостен от собствената си идентичност, като същевременно продължаваш да бъдеш „открит към разбирането на тези, които стоят от другата страна“, воден от съзнанието, „че диалогът обогатява и двете страни“¹⁹⁶. Безполезна е тази дипломатична отвореност, която казва „да“ на всичко, само и само за да избегне проблемите, тъй като това се превръща в начин на заблуждаване на другия и на отричане от доброто, което той е получил като дар за споделяне. Евангелизацията и междурелигиозният диалог не само не се противопоставят, а взаимно се подкрепят и подхранват.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Срв. Параграф 53.

¹⁹⁶ Йоан Павел II, Енциклика *Redemptoris Missio* (7 декември 1990), 56: AAS 83 (1991), 304.

¹⁹⁷ Срв. Бенедикт XVI, Обръщение към римската курия (21 декември 2012): AAS 105 (2006), 51; Втори Ватикански вселенски събор, Декрет за мисионерската дейност на Църквата *Ad Gentes*, 9; *Катехизис на Католическата църква*, 856.

252. Връзките ни с последователите на исляма започнаха да имат все по-голямо значение, защото днес те са широко представени в редица традиционно християнски държави, където се радват на свобода на богослужението и имат възможност да бъдат пълноценна част от обществото. Не трябва никога да забравяме, че те, „изповядвайки вярата на Авраама, обожават заедно с нас един-единствен, милостив Бог, Съдник на хората в последния ден”¹⁹⁸. Свещените писания на исляма пазят в себе си някои важни християнски учения; те почитат Исус и Мария, възхитително е и как мюсюлманите, млади и стари, мъже и жени, всеки ден отделят от времето си за молитва и за участие с вяроност в религиозните им обреди. Много от тях споделят убеждението, че техният живот в неговата цялост е от Бог и е за Бог. Те също признават необходимостта да бъде отговорено на Божия призив с морална ангажираност и проява на милост към тези, които имат най-голяма нужда.

253. От съществена важност, за да бъде поддържан диалогът с Исляма, е всички участници в него да имат подходяща образованост не само за да могат те с твърдост и радост да пазят собствената си идентичност, а и за да могат да отдадат дължимото на ценностите на другите, да оценят проблемите, които се съдържат в техните искания и да могат да хвърлят светлина на споделените убеждения. Ние, християните, трябва да обгърнем с уважение имигрантите-мюсюлмани в нашите страни, по същия начин, по

¹⁹⁸ Втори Ватикански вселенски събор, Догматична конституция за Църквата *Lumen Gentium*, 16.

който се надяваме и се молим и ние да бъдем приети и уважавани в страните с ислямски традиции. Моля и смирено призовавам тези страни да дадат на християните свободата да изповядват и практикуват своята вяра в светлината на свободата, на която се радва Ислямът в западните страни! С лице към трагичните епизоди на агресивен фундаментализъм, които ни притесняват, нашето уважение към верните последователи на Исляма трябва да ни накара да избягваме изпълнените с омраза обобщения, защото истинският Ислям и достоверното четене на Корана се противопоставят на всяка форма на насилие.

254. Също и нехристияните, по свободната инициатива на Бог, когато са верни на своята съвест, могат да бъдат „оправдани от Божията благодат“¹⁹⁹ и така да бъдат „присъединени към пасхалната тайна на Исус Христос“²⁰⁰. Но вследствие на тайнствените измерения на Неговата осветителна благодат, дейността на Бог в тях намира израз в знаци, ритуали и изрази на свещеност, които от своя страна увличат други към общностно пътуването към Бог²⁰¹. Макар лишени от смисъла и действеността на тайнствата, учредени от Христос, те могат да бъдат канали, предначертани от Светия Дух, чрез които нехристияните да бъдат освободени от атеистичния имаментизъм или от чисто индивидуалните религиозни изживявания. Светият Дух е и който поражда различни форми на

¹⁹⁹ Международна богословска комисия, *Християнството и световните религии* (1996), 72: *Enchiridion Vaticanum* 15, No. 1061.

²⁰⁰ Пак там.

²⁰¹ Срв. пак там, 81-87: *Enchiridion Vaticanum* 15, Nos. 1070-1076.

практична мъдрост, която помага на хората да понасят страданията и да живеят в по-голям мир и хармония. Също и християните можем да се облагодетелстваме от тези съкровища, натрупани през вековете, които могат да ни помогнат по-добре да изживяваме собствените си убеждения.

Социалният диалог в контекста на религиозната свобода

255. Синодалните отци говориха и за необходимостта от зачитане на религиозната свобода, разбрана като основно човешко право²⁰². Това включва „свободата на избор на религия, която човек приема за истинска, и свободата за публична изява на вярата“²⁰³. Здравословният плурализъм, който същински уважава и цени различията, се противопоставя на ограничаването на религиите до частната сфера и на опитите те да бъдат сведени до личната съвест или да затворените стени на църквите, синагогите или джамиите. По същество това би било нова форма на дискриминация и авторитаризъм. Уважението, което дължим на агностичното или невярващо малцинство, не трябва да бъде използвано като оправдание за своеволното налагане на мълчание на вярващото мнозинство или за пренебрегването на богатството на религиозните традиции. В дългосрочен план това ще подхрани омразата, а не толерантността и мира.

²⁰² Срв. Параграф 16.

²⁰³ Бенедикт XVI, Постсинодално Апостолическо напътствие *Ecclesia in Medio Oriente* (14 септември 2012), 26: AAS 104 (2012), 762.

256. Когато се обсъжда ефектът от религията в публичния живот, трябва да бъдат разграничавани различните форми за нейното практикуване. Интелектуалци и сериозни журналисти често се впускат в груби и повърхностни обобщения, когато говорят за недостатъците на религията, но често пропускат да разберат, че не всички вярващи, а и не всички религиозни водачи, са едно и също. Някои политици се възползват от това объркване, за да оправдаят своите актове на дискриминация. Друг път обект на презрение стават творбите, написани с дълбоки религиозни убеждения, като се пренебрегва фактът, че религиозната класика е доказала своята полза във всяка епоха, притежавайки мотивираща сила за открояването на нови хоризонти, за насърчаване на мисълта, за отварянето на разума и сърцето. Това пренебрежително отношение е резултат от късогледството на един конкретен рационализъм. Има ли смисъл някои творби да бъдат заклеймени само защото са възникнали в контекста на религиозната вяра? Тези творби отразяват принципи, които са дълбоко хуманистични и дори и да са натоварени с религиозен символизъм и учение, те запазват своята ценност и за разума.

257. Като вярващи ние се чувстваме близки и до тези, които не се смятат за част от някоя религиозна традиция, но които искрено търсят истината, добротата и красотата, която за нас вярваме, че намира своя най-висш израз и източник в Бог. Откриваме в тях важни съюзници в отстояването на ценността на човешкото достойнство, в изграждането на мирно

съществуване между народите и в защитата на творението. Такива места за среща с тях са така наречените нови „Ареопази“ като „Двора на езичниците“, където „вярващите и не-вярващите имат възможност да водят диалог по фундаменталните въпроси на етиката, изкуството и науката, и върху търсенето на трансцендентното”²⁰⁴. Това също е път към мира в нашия размирен свят.

258. В началото представих определени социални въпроси, които са от голямо значение за бъдещето на човечеството, а след това се опитах да открия още веднъж неизменното социално измерение на евангелското послание и да насърча всички християни да свидетелстват за него в своите думи, взаимоотношения и дела.

²⁰⁴ Срв. *Параграф 55*.